

Cena 1'50 din

Edinost

Kdor drugim jamo kopije
sam vanjo pade!

(Slovenski pregovor)

Uredništvo in uprava: Maribor, Kopalniška ul. 6 - Tel. 25-67 - Izhaja vsak četrtek
Velja letno 36 din, polletno 18 din, četrletno 7 din, za inozemstvo letno 50 din
Kopirski so ne vračajo - Pošt. rač. 11.787 Mariborske tiskarne d. d. Maribor
Oglaš po ceniku

Na ogled brezplačno

pošiljamo do nadaljnjega SAMO POSA-
MEZNE ŠTEVILKE S POLOŽNICO po
naročilu ali po predlogu naših zaupnikov.

Vsem cenjenim naročnikom na znanje!

Današnji številki priložimo položnico. Ob-
nem obvestimo vsakogar, ki še kaj dol-
guje, koliko naročnine dolguje do konca
tega leta. Kdor položnice ne rabi zdaj,
ker je naročnino za letos že poravnal,
naj jo shrani za prihodnje nakazilo, ali
pa jo naj da komu drugemu, ki želi »E-
dinost« naročiti! Ne zavrzite nobene polož-
nice, ki je za upravo razmeroma draga
tiskovina! Stari zamudniki bodo črtani in
naj vedo, da so list krivično prejeli in
da jih ustavitelj lista ne odveže od dolž-
nosti, ki so jo prevzeli z naročbo. Naj vsi
store svojo dolžnost, kakor smo jo sto-
rili mi z rodoljubno požrtvovalnostjo!

Uprava »EDINOSTI«,
Maribor, Kopalniška ulica 6.

Vlada sporazuma dela

Vlada sporazuma od 26. avgusta je
stara samo dober mesec dni, lepi uspehi
njenege dela pa so že kaj vidni navzlic
izredno kočljivim zunanje-političnim raz-
meram, ki povzročajo nam vsem velike
skrbeti. Če sosedova hiša gori, je treba
skrbeti, da se ogenj ne razširi in da ne
zajame še tvoje hiše. In vsi ljudje iz tvoje
hiše bi naj bili vsak na svojem mestu, ko
je treba hišo braniti in obvarovati pred
najhujšo nesrečo! Branili pa jo bodo od-
ločno, požrtvovalno in uspešno samo
ako in dokler jim je ta hiša pravi, mirni,
ljubi, srečni dom. Vlada sporazuma si
prizadeva, da bi čim prej ustvarila pogoje
za čim večje zadovoljstvo vseh jugoslo-
vanskih narodov v naši državni skupno-
sti — v tem našem velikem skupnem do-
mu — po pravičnosti in zakonitosti, v
duhu enakopravnosti in človečnosti.

Cisto posebna zasluga vlade sporazu-
ma je, kakor priznava ves, tudi nam
manj prijazni svet, da pripravlja splošno
pomirjenje na znotraj in nam — baš tudi
s tem — ohranja mir na zunaj, ki ga vsi
toliko cenimo. Vojna nevarnost je daleč
od nas. Naša država je nevtralna. Po
tujem ne hlepi, svoje pa čuva. Največje
jamstvo za veljavo nevtralnosti jugosla-
vije je zadovoljstvo državljanov v trajni
bratški povezanosti in v duhovni ko
stvarni pripravljenosti.

Sadilci tobaka v Bosni in Hercego-
vini dobe več za svoj pridelek. Ceno soli
so znatno znižali. Tudi ljudske cigarete
so pocenili. Sladkor sicer tudi, toda za
enkrat prav malenkostno. Premalenkost-
no. Prepričani pa smo, da bodo i cene
sladkorju v doglednem času ustrezno ure-
dili, kakor je potrebno in prav. Itd. Vse
to se razmeroma hitro vrši, kakor tega
prej nismo bili navajeni. Vsega se pa ne
zmore naenkrat. Pa vse se pride na vrsto
ob dobri volji, ki jo vidimo.

In da ne pozabimo: tako zvana de-
politizacija sodnikov je preklicana, uki-
njena. Mislimo, da je prav tako. Naš na-
rod od nekdanj mnogo da na dobrega
sodnika in urejeno sodstvo. Gorje nam,
ako bi bilo drugače! Pa se je tu pa tam
že močno zamajalo... Sodnik imej vse
pravice svobodnega državljanca, torej tudi
svobodo političnega izživljanja, ki pa ne
sme niti najmanj kvariti zakonitega sod-
stva! Pred zakonom moramo b'iti vsi ena-
ki! Pravica bodi vsem po zakonu, ne po
kaki strankarski pripadnosti, ne kakor
koli drugiče konjena!... Revež si je ne
bi mogel kupiti...

Pripravljajo politične zakone: zakon o
združevanju in zborovanjih, zakon o ti-
sku in javni besedi, zakon o volitvah.
Vse v svobodnem in demokratičnem du-
hu. Izkažimo se tega vredni!

Ali je „SLOVENEK“ „filoboljševiški“

„Straža v viharju“ in „Slo-
venec“ dolžita „Edinost“
(boljševikom naklonjen) list?
boljševikom naklonjenega pisanja radi dobesednega citiranja „Slovenca“

Citatelji »Edinosti« se morda še spo-
minjajo, kako je lani, v času, ko se je
»Edinost« potegovala za viničarsko šolo
v Pekrah, »Slovenec« proglašal »E-
dinost« kot list, ki piše od prve do zadnje
črke (torej tudi kuharske recepte!) v
duhu Ljudske fronte. Letos si je za tak
napad izbral imenitnega pomočnika v
»Straži v viharju«. In tako sta oba ob
približno istem času stopila na plan proti
komunistični nevarnosti. Pri tem pa se
jima je zgodila prav neprijetna smola, ki
se ne da opravičiti, ker dokazuje veliko
površnost nekaterih novinarjev, ki so,
prevneti za svojo stvar, ki je seveda le
skrito naznačena, padli v jamo, ki so jo
sami izkopali.

Prva se je oglasila »Straža v viharju«.
V precejšnjem članku se trudi, da doka-
že mariborski »Edinost« malo manj ka-
kor direktne zveze s sovjeti. Očita nam
marsikaj. Prvi greh, ki ga je storila »E-
dinost«, je dejstvo, da piše Sovjetska Zve-
za za tisto državo na severovzhodu Ev-
rope. Ne vem kako bi jo imenoval, da
bi ne bilo zamere, čeprav je menda sam
»Slovenec«, ali kak njegov »trabant« še
pred kratkim razložil ime SSSR, kjer »R«
ne pomenja Rusijo, ampak republiko.
Upamo, da nam »Straža v viharju« v
doglednem času izda avtoritativen ukrep,
kako se sme tista neznana država ime-
novati. Veliki avtoriteti »Straže« se bo
morala pač tudi »Edinost« ukloniti.

Drugi greh, ki ga je storila »Edinost«
je dejstvo, da je v številki od 21. sept.
»kar pet člankov, ki se bavijo s »Sov-
jetsko Zvezo« v zvezi s preteklimi in se-
danjimi evropskimi dogodki. — V vi-
sokem številu »ruskih« člankov je tudi
že rahel ožitek ostalim slovenskim li-
stom, tudi »Slovencu«, ki so tedaj enako
kakor »Edinost« zadostili zanimanju svo-
jih citateljev, ne da bi jih radi tega pro-
glašali za filoboljševike (že beseda je
taka, da si človek skoro jezik zioml, toda
ta beseda je hudo potrebna, ker priča o
učestnosti tistega, ki »Stražo v viharju«
piše in bere). Toda priznati je treba, da
Straža ni ostala pri teh sicer morda naj-
bolj opravičenih dokazih, ampak da se
je podala tudi na bolj »stvarno področ-
je«. Prvi članek, ki je vzbudil njeno ne-
zadovoljstvo je članek »Rusija je posegla
vmes«. Takole pravi: »Članek „Rusija je
posegla vmes“ je tako prepleten z ne-
citriranimi (razprto v »Straži«) izja-
vami Molotova, da ne veš, kje ta propa-
gandist bolj želi, da govori Molotov in
kdaj on sam«. Tu ga je pisec strašno
pcolmil. Tisti govor Molotova, ki je tako
prepleten z željenimi izjavami, je namreč
dobesedno prepisan iz »Slovenca« od
19. sept. in sicer od besed »v katerem je
dejal« pa do konca članka. (Naj mi go-
spodje pri »Slovencu« oprostijo to du-
ševno tatvino, toda zdelo se mi je, da
se lahko na »Slovenca« še najbolj zane-

sem in da gotovo ničesar ni olepšaval!
Kdo je mogel tedaj slutiti, da tudi »Slo-
venec« zapada v simpatije z boljševiki,
kar smatra »Straža« kot izdajo. Prepri-
čan sem, da se bosta »Straža« in »Slo-
venec« radi teh hudih očitkov sama po-
merila — nas se to ne tiče več.) Nas-
lednji članek, ki je prišel v nemilost je
članek »Ukrajina in Ukrajinci«. Tu je
največji greh »Edinosti«, da »se razpi-
suje o nepoljskem značaju pokrajina, ki so
jih zasedli boljševiki«. O tem se da se-
veda debatirati. Vendar bi prav skromno
pripomnil, da o tem nepoljskem značaju
Bele Rusije in Ukrajine tudi caristični ge-
nerali niso nikoli dvomili. Pri naših ru-
skih emigrantih, ki jih je pač težko dol-
žiti »filoboljševizma«, bi se pisec lahko
poučil o podobnem mnenju. Nadalje
»Straži« ni prav, da citira »Edinost« iz-
javo ameriškega vojaškega atašeja o
tem, da poljska vojska sovjetskim četam
ne nudi posebnega odpora in da je pri-
šlo celo do bratenja med njimi. Sicer pa,
tudi ta izjava ni prišla v uredništvo »E-
dinosti« naravnost z bojišča, kajti, žal,
»Edinost« tam še nima direktnih dopis-
nikov, ampak jo je moral pisec posneti
iz drugih slovenskih časopisov. Zadnji
članek, ki ga »Straža« še omenja, je čla-
nek »Cudež na Visli 1920«. Tu se »Stra-
ža« ne strinja s tem, da pravi »Edinost«,
da so Poljaki tedaj korakali proti Ukra-
jini. Dejstvo, da so bili Poljaki že v Ki-
jevu, ko so boljševiki pričeli s svojo ofen-
zivo, torej »Straža« zanikava. Članek jo
ima iz Spominov Pilsudskega, ki so iz-
šli v nemškem prevodu z Göringovim

uvodom v Berlinu. Sicer pa je ta stvar
zabeležena tudi v Wellsovi »Svetovni
zgodovini«, ter je ob tej priložnosti iz-
šla tudi v drugih jugoslovanskih listih,
ki jih pa najbrž pisec v »Straži« ne čita,
saj še »Slovenca« ne prebere točno...

Ob koncu »Stražinega« članka je nekaj
izpadov o izdajalcih, ki se pa nas ne
tičejo, ampak letijo na »Slovenca«...

Za »Stražo v viharju« je prišel »Slo-
venec«, ki je naravnal svoj kanon že na
naslednjo številko »Edinosti« in sicer v
članek »Boljševiki so že razdelili vele-
posestniško zemljo v zasedenem ozem-
lju«. Tudi ta članek je zgolj kompilacija
iz raznih listov, ki so na razpolago. V
glavnem seveda iz »Slovenca«, tokrat žal
ne dobesedno, ker je tam skoro nekoliko
preobširno. Dne 27. sept. so v »Sloven-
cu« pod naslovom »Rdeča vojska prodira
počasi« sledeči stavki, ki sem se jih po-
služil v svojem poročilu: »Za sedaj še
ni uvedeno kolektivno gospodarstvo,
sovjetske oblasti pa so dovolile kmetom,
da si razdelijo zemljo bivših veleposest-
nikov in vojaških dobrovoljcev. Prav ta-
ko si lahko vzamejo živino in gospodar-
sko orodje bivših veleposestnikov. Na
svobodno uporabo pa so dani gozdovi
in ribniki«. Kdor je pazljivo prebral tisti
članek v »Edinosti«, je lahko videl, da
se ves članek naslanja na te vrstice, le
s to razliko, da k sreči nisem povedal
ničesar o gozdovih in ribnikih. Bog ve,
česa bi me potem še dolžili!

O globljih vzrokih te »generaine ofen-
zive« proti »Edinosti« pa se še pome-
njamo.

Živahno politično gibanje

Kakor smo napovedali, je nastalo v ofi-
cijelnih političnih strankah Slovenije že
pred podpisom sporazuma notranje pre-
usmerjanje ali po domače povedano: ob-
računavanje jader za novim vetrom. Po
podpisu sporazuma so se pričele mrzli-
čne priprave za bližajočo se borbo.

»Bivše« politične stranke in nove sku-
pine, ki so nastale po letu 1935, niso ime-
le kam in zakaj obračati svojih jader.
Ugotovile so: del našega programa je
uresničen; pomoč, ki smo jo nudili hrva-
škemu narodnemu gibanju, ni več potreb-
na; stojimo pred nalogami, ki naj prine-
sejo tudi rešitev drugih vprašanj.

Zato so te skupine — kakor poročajo
listi — sklicale več konferenc in sestan-
kov, da zavzamejo do položaja konkre-
tno stališče. Odločile so se, da prično ne-
mudoma z organizacijo in s pripravami
za ustanovitev novih političnih strank, ki
bodo tudi uradno nastopile v trenutku,
ko bodo izdani novi politični zakoni.

Tako so razpravljali o tem pristaši
kmečko-delavskega gibanja, socialisti, kr-

ščanski socialisti, mlado-kmetijci itd. —
Najpomembnejši tak sestanek je bila kon-
ferenca blizu 100 zastopnikov iz vseh de-
lov Slovenije v Celju dne 3. septembra.
Listi so poročali, da so tu določili svoje
stališče: Zveza slovenskega delovnega
ljudstva (bivše kmečkodelavsko gibanje)
krajevna socialistična skupina, Celje, in
Slovenska kmetiška stranka. Tudi ostale
slovenske demokratične skupine so za-
vzele svoja stališča, ki pač odgovarjajo
njih programom.

Kakor je bilo pričakovati, je po podpi-
su sporazuma prva stopla v javnost —

— stranka, ki se še imenuje JRZ s svo-
jo banovinsko konferenco.

Vse slovenske skupine, ki so nastopale
od leta 1935, složno s srbsko opozicijo,
predvsem pa složno s KDK (kmečko de-
mokratično koalicio), so v stalnih stikih
z demokratičnimi ministri naše vlade in
upajo, da bodo v razkrojem starih strank
kmalu premaknile slovensko politično
življenje v plodno smer. cz.

Banovino Hrvatsko naglo in smotno

urejajo. Na dnevnem redu je prenos obla-
stvenih pristojnosti ali kompetenc. Prvo
je bilo ministrstvo pravde, ki je te »kom-
petence« že preneslo na banovino Hrvat-
sko. Ko razne uradne pristojnosti, je tre-
ba prenesti na banovino tudi zadevna
sredstva iz državnega proračuna. Beo-
grad in Zagreb sta se že sporazumela o
»ključu« za prenos teh sredstev do no-
vega gospodarskega leta, ki začne vse-
lej 1. aprila. Po tem ključu dobi Zagreb
29% iz državne blagajne, in sicer po šte-
vilu prebivalstva, ki je v današnji bano-
vini Hrvatski. O tem vprašanju je bilo v
nekih krogih največ dvomov, da li ga je
sploh mogoče razvozlati, rešiti. Pa je
šlo. Tudi drugod bi šlo. Vse gre, samo
hoteti je treba.

Ne smemo se čuditi, da ban Hrvatske
razpušča nekdanj imenovane mestne ob-
činske svete in jih nadomešča do rednih
volitev s poverjeniki, kakor se ne smemo
čuditi naglemu, a preudarnemu urejevan-
ju vprašanja o uradnikih in drugih jav-
nih nameščencih, da bodo le-ti res slu-
žili »svojemu narodu«, kakor je bilo zad-
njič razloženo v članku »Pomembna be-
seda bana Hrvatske v uradništvu«.

Tako gre delo vlade sporazuma in
banske oblasti banovine Hrvatske vza-
jemno in hitro od rok. Morebitna nesog-
lasja sproti odpravijo. Drugod so v
splošnem še daleč od tega. Morda mno-
go predaleč. Dokler bomo — poedinci —
politično preveč v sebe zamaknjeni in
samo v sebe zaverovani, ne bomo mogli
zgraditi nič trajno dobrega in koristnega

za narod, za deželo in državo, marveč
kvečjemu nekaj za kako nenarodno sku-
pino ljudi, ki pa je močno minljiva stvar
in lahko zopet izgine, ko kafa... Zlasti
Slovenci se moramo še pravočasno zdra-
miti in spametovati, da ne bo prepozno!
Kreniti moramo prav odločno in prisrčno
na pot pravega, trajnega sporazuma tudi
na naši zemlji v čisti narodni ljubezni in,
če treba, v požrtvovalni strpljivosti! Hr-
vatski narod je bil o vsem poučen in je
sodeloval sam pri vsem, o čemer so se
končno sporazumeli. Ne razumemo, za-
kaj ne bi bilo tisto, kar je dobro za ba-
novino Hrvatsko, enako dobro tudi za
banovino Slovenijo. Ne ustvarjamo in
ne trpimo nobenih umetnih pregraj več
med nami!

Počkov.

7 dni domačih vesti

* Kralj Peter kot visokošolec. V torek so se začela na dvoru v Beogradu predavanja za Nj. Vel. kralja Petra, ki je letos po končani veliki maturi postal visokošolec. Predavajo univerzitetni profesorji in strokovnjaki iz vojaških ved. Predavanja so prikrojena po predpisih za univerzo.

* Poseben urad za zaščito dece je na prizadevanje sklenil odbor Jugoslovenske zveze za zaščito dece, na prizadevanje Nj. Vel. kraljice Marije. Na čelu urada bo poseben odbor, ki mu bo pokroviteljica kraljica. Urad bo v primeru potrebe prevzel v svojo zaščito kakih 200.000 otrok.

* Univerz. prof. Leonid Pitamic je obiskal podbana dr. Krbeka zaradi organizacije banovine Slovenije.

* Na ljudskih šolah v Mariboru je letos vpisanih vsega skupaj 2394 otrok, 1175 dečkov in 1218 deklic. Otrok je letos 160 manj kot lani.

* 12. novembra se vršijo volitve v senat se po starem volilnem zakonu. Bivši poslanci razpuščene skupščine seveda nimajo volilne pravice.

* Gospodarski svet za Hrvatsko. V Zagrebu in na deželi se je začela akcija za ustanovitve gospodarskega sveta za banovino Hrvatsko. Ta ustanova se bo bavila z vsemi gospodarskimi vprašanji, v prvi vrsti pa z vprašanjem načrtnega gospodarstva.

* Tečaj angleškega jezika priredi tudi letos Angleški klub v Mariboru. Prvi tečaj, ki ga vodi predsednik društva profesor dr. Kotnik, je namenjen za začetnike, drugi tečaj, ki je določen za take interesente, ki so v angleščini že nekoliko napredovali, pa vodi učitelj angleščine Peter Boughey, ki je te dni prišel iz Londona. Kasneje se otvori še tretji tečaj za konverzacijo. Pouk traja po dve uri na teden in znaša v prvem tečaju 40, v ostalih dveh pa po 50 dinarjev na mesec. Pouk se začne dne 9. t. m. Pojasnila daje Angleški klub, Gregoričeva ulica 26.

* Zakon o mestnih občinah se je nekoliko spremenil. Posebna uredba z zakonsko močjo določa, da do rednih občinskih volitev v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu nadzorna oblast lahko po iasnem predurku odstavi župana in člane mestnih svetov in imenuje druge. Lahko se postavijo tudi vladni komisariji.

* Boljše cene za hmelj so sedaj dosegle kmetje v Savinjski dolini. Dobro blago se plačuje sedaj že po 40 do 42 dinarjev za kilogram, v izrednih primerih celo višje. Prodanega je že nad polovico blaga iz prve roke. Računajo, da se bodo cene še zboljšale, ker je povpraševanje po letošnjem hmelju vedno večje.

* Majhen postranski zaslužek si zagotovi lahko vsakdo, ki zbira in suši koščice sliv, češpelj in drugega koščičaste sadja, ker se iz njih pripravlja tako zvano aktivno oglje, s katerim se polni filter plinskih mask. Oblastvo poziva prebivalstvo, naj zbira in dobro posuši te koščice, ki se bodo kupile po posebnih pooblaščenih organih po uradno določenih cenah. Sporočilo se bo pravočasno, kdaj in kje se bodo koščice prevzele.

* Za ohranitev naše nevtralnosti je izdal ban naredbo, s katero se prepoveduje v javnih prostorih sprejemanje radijskih poročil, nošnja krojev in znakov, ki bi pomenili propagando za katero izmed bojujočih se držav, dviganje rok tako, da bi se dala razumeti propaganda za katero izmed teh držav. Prav tako ni dovoljeno prepevati take pesmi in izobešati propagandne slike.

* V krajih, kjer je več kakor 20.000 prebivalcev, dobijo družine vojaških obveznikov 8 din, v ostalih krajih pa 5 din državne podpore na dan. Za otroke pod 16 leti, ki jih je več kakor eden, dobi družina še po 3 din.

* 47 senatorjev bodo volili. Od teh jih ima Banovina Hrvatska 13, Slovenija 4.

* Mati s 25 otroki. V Ljubljani je umrla te dni bivša prodajalka zelenjave in sadja na trgu, gospa Marija Banovčeva, ki je imela 25 otrok. Sedaj žive še 4, med njimi znani operni tenor Svetozar Banovec.

Novi pravilnik o živinskih potnicah. — Kmetijski minister je izdal pravilnik o izdavanju živinskih potnic. Po tem pravilniku je plačati samo sledeče pristojbine:

- 1. za izdavanje živinske potnice din 1.—;
- 2. za prenos lastništva na živinskih potnicah, odnosno pri odpisu enega dela prodane živine iz živinske potnice din 0.50;
- 3. za obnovo zdravstvenega uverjenja (potrdila, spričevala) in spremembo bivališča din 0.50.

Razen teh pristojbin se ne smejo pobirati nobene druge pristojbine, ki jih ni posebej odobril finančni minister.

Rusija se utrjuje v Baltiku

Med Ribbentropom in Molotovom je prišlo do sporazuma. Nemška in sovjetska vlada sta izjavili, da bi bilo koristno, če bi se napravil konec vojnemu stanju med Nemčijo ter Francijo in Veliko Britanijo. V primeru, da bi bila ta prizadevanja zaman, bi se obe vladi posvetovali o nadaljnjih ukrepih. Tudi nemško-sovjetska razmejitev se je dokončno — tako izjavljata obe vladi — uredila. Meja ne teče več po Visli, ampak na Bugu preceje bolj vzhodno od Varšave, tako da Rusija ne dobi pod svojo oblast skoro nobenih Poljakov, ampak zgolj Ukrajince in Belorusje. Poleg tega pa sta obe vladi izjavili, da se bosta medsebojno gospodarsko podpirali in bo Rusija izvažala v Nemčijo svoje odvišne surovine, Nemčija pa bo dobavljala industrijske izdelke. Zdi se, da je bila med obema državama sklenjena tudi tajna pogodba. Rusija je namreč sklenila z Estono pogodbo o medsebojni pomoči, po kateri ji je om-

gočeno, da si postavi na estonski obali svoja vojna пристanišča in si utrdi dva estonska otoka. Tudi estonske železnice so ji v primeru vojne na razpolago. Podobno pogodbo bo sklenila Rusija še z ostalimi baltiskimi državami. Tudi Finska bo Rusiji najbrž dovolila utrditve Alandskih otokov. S temi daljnosežnimi pogodbami postaja Rusija odločilna sila v preje izključno nemškem Baltiku. Tako vsaj poročajo angleški in francoski listi in po njih tudi naši. Tj časopisi že odgovarjajo na sovjetsko-nemško »mirovno ofenzivo«, čes da bodo vodili vojno do konca. Prav tako omalovažujejo sovjetsko nemški gospodarski dogovor, ker da ima Rusija že preveč razvito industrijo, da bi mogla večje množine svojih surovin pogrešati in bo torej Nemčija še nadalje navezana na svoje zaveznike in neutrálne, v kolikor imajo ti surovine, oziroma jim je radi angleške blokade uvažanje v Nemčijo mogoče.

Zemeljski zakladi Rumunije

Politika zadnjih dni je pokazala, kako se pravzaprav skoro vse države, ki odločajo danes v Evropi, zanimajo za Rumunijo. Iz naslednjih vrst je razvidno, da pomeni Rumunija mnogo kar se tiče zemeljskih bogastev, posebno nafte, ki je danes tako važen faktor v vojni.

Rudniki so obstojali v Rumuniji že za rimskih časov. V srednjem veku so v sedanjo Rumunijo poklicani nemški rudarji dvignili tamošnje rudarstvo na višoko stopnjo. Sčasoma se je razvilo rudarstvo v taki meri, da je mnogo prebivalstva dobilo zaposlitve pri najrazličnejših rudnikih. Izkoriščanje je bilo od začetka težko radi pomanjkanja prometnih sredstev, vendar so danes skoro vsi rudniki vezani scntri bodisi z železnico ali pa dobrimi cestami.

Rumunija pridobiva: antracit, črni premog, rujevi premog, ki ga pa kopljejo v zelo omejenih količinah, dalje zlato, srebro, baker in žvo srebro; cin, cink in nikel se nahaja v manjših količinah. Razen tega imajo obširna ležišča boksita. Ka-

meno sol pridobivajo v lepih količinah. Zeleza imajo tudi izredno mnogo. V zadnjem času so začeli kopati tudi kromovo rudo.

Glavno vlogo v zemeljskih bogastvih pa igra — nafta.

Rumunija ima največja polja rudnih olj v Evropi. L. 1937 so pridobili 7,2 milijona ton nafte. Nafta teče po velikih ceveh, ki so dolge 160 km v pristanišče Kostanco. Rumunija izvažata nafto v prvi vrsti v Nemčijo, Italijo, Anglijo in Francijo. Pred vstopom v svetovno vojno je bila Rumunija glavni dobavitelj nafte osrednjim silam, ki so bile odrezane od ostalih svetovnih tržišč rudninskih olj.

Če prečitamo in pomislimo, kaj pomeni danes posebno nafta za vojskujoče se države, potem je lahko razumljivo, da se vse velike sile zelo zanimajo za usodo Rumunije in se borijo za njeno naklonjenost. Kam pa bo krenila Rumunija, ni v njenih rokah. Določili ji bodo kurs in tega se bo morala držati.

Voditelji in narod

Pri Slovencih danes čisto natančno ni ugotovljeno, kdo se sme prav za prav priznavati kot zastopnika naroda in kdo je brez oporekanja voditelj naše raje. Naslov »voditelja« si lahko marsikdo prisvoji, saj to ni težko! Toda zares voditi narod in nositi v srcu in žepu njegovo pooblastilo za to vodstvo, pa je drugo vprašanje, o katerem je tudi treba enkrat nekoliko spregovoriti, oziroma ga načeti. Ker se pri nas (bogve komu na ljubo?) čedalje bolj in bolj poudarja, da bo odločal o usodi slovenskega naroda zgolj kmet, se bo treba ob vprašanju »voditeljstva« enkrat tudi tega dotakniti.

Kdo je pravi voditelj naroda, bo pokazala bodočnost. V desetih letih diktature se narod, posebno na meji, ni mnogo vzgojil. Kdor je govoril: —

— v pozni voditelj, je fraziral o nacionalnih nalogah, medtem ko je nad slovenskim kmetičem pel bič in je bil v brk »nacionalni ideji« postavljen na važno mesto marsikje marsikateri — nemški tar. Bič, s katerim je slovensko partizanstvo udarilo ta ubogi narod, je ustvaril prokletstvo, ki nas sicer ne bo uničilo, ki pa je za razmere zadosti tiplično in ga je treba upoštevati. Važno pa je tole: Ni voditelj naroda, kdor si pušti ploskati za cdingo delo, ki ga je uganjal v življenju: za fraziraje in partizanstvo, kakršno je ubogo ljudstvo popolnoma demoraliziralo. Ne, zares, to ni voditelj!

Gre zdaj za to, ali bo kdo tistih, ki je v naši preteklosti na račun naroda toliko grešil, še iskal v narodu kako »legitimacijo«. Pri nezavednih ljudeh je marsikaj mogoče. Tudi to, da jih ni sram... Toda narod, to zapeljano ljudstvo, mora spregledati — a to bodi naloga slovenske nove mladine!

Kaj mislite o tem drugič? —din—

Vprašanje slovenske zastave

V dneh, ko imamo na vseh koncih in krajih opraviti s prevažnimi dogodki, si nekateri pri nas razbijajo glavo, kako urediti vprašanje slovenske zastave. Toda stvar je vendarle enostavna. Nobenega razloga ni, da slovenski narod ne bi uporabljal vsaj privatno slovenske zastave. Gotovo je, da centralisti in unitaristi, namreč slaboslavn »jugoslavenci« v Sloveniji slovenskih zastav ne bodo začeli prvi izobešati: Delujejo pa na Slovenskem baje tudi radikalno slovenske prosvetne in televadne organizacije, ki skoz in skoz goje slovenskega duha in ki bi se na svojih prireditvah lahko mirne duše posluževali poleg državnih tudi slovenskih zastav, četudi bi se prireditve udeležili mogoče kak državni funkcionar. Radi uporabljanja slovenske zastave bodo Slovenci ravno tako dobri državljani, kot so bili doslej. Torej ni razloga, da se ne bi zaveda v prid Slovencev takoj uredila, posebno še, ko je videti, da bi imeli vsi skupaj z ugodno rešitvijo preproste zadeve največje veselje. Torej kar začnimo!

Katoliška Poljska

Ustava poljske republike se je pričela z besedami: »V imenu vseмогоčnega boga...« in v členu 114. je bilo določeno, da ima katoliška cerkev med drugimi enakopravnimi prvenstveno mesto. To je bila potrditev zavezništva, ki je vezalo Poljsko s papeštvom že stoletja — Poljska je bila dober zid proti Tatom, Turkom, proti pravoslavju, proti husitom in drugim krivovercem — po vojni pa proti novi Rusiji. Papeštvo pa je nudilo Poljski moralno pomoč, ki je včasih nekaj zalega: bilo je na poljski strani v sporu s križarji v Prusiji, papež Klement XIII. je dvignil glas proti delitvam.

Prejšnji papež Pij XI. je bil v Varšavi pred izvolitvijo za poglavarja katoliške cerkve diplomatski zastopnik Vatikana. Ko je sprejel leta 1931. poljske romarje, jim je dejal te karakteristične besede:

»Bog je hotel, da me je pripravil v vaši deželi za visoko nalogo, biti oče vsega sveta. Prinesli ste s seboj svoje skrbi in te vaše skrbi so tudi moje skrbi. Dolga meja vaše države je izpostavljena stalno silnim vpadom boljševiške ideje, ki je sovražna veri in krščanstvu. Vi se postavljate tem napadom častno v bran. Toda vaše poslanstvo bo končano še-le tedaj, ko se boste vrnili v vašo slavno preteklost, da potrdite resničnost besed: vsak Poljak katolik!«

Tudi Pilsudskijev režim diktature se je oprl na cerkev, ki je obdržala svoj vpliv. Duhovščina je bila vedno precej udeležena v politiki, saj je sedelo v ustavodajnem sejmju 80 duhovnikov! 10. februarja 1925 je bil sklenjen med Poljsko in Vatikanom konkordat, ki je položaj cerkve še posebno utrdil.

Katoličanov je bilo v poljski državi 62,5%, Židov 10,8%, pravoslavnih 11%, grško-katoliških vernikov 11,8%, protestantov 3,7%.

7 dni po svetu

□ »Nobena grožnja ne bo odvrnila Anglije in Francije, da bi opustili svoj vojni cilj«, je izjavil Chamberlain v spodnji zbornici.

□ Predsednik Poljske Ignac Moscicki je odstopil. Imenoval je predsednika senata Ladislava Rackiewiczza za svojega naslednika. Predsednik nove poljske vlade je postal gen. Sikorski.

□ Med Moskvo in Sofijo bodo imeli redni letalski promet.

□ V Moskvi se sedaj nahajajo litavski zunanji minister Urbis, letonski zunanji minister Munters in turški zunanji minister Saradzoglu. Pogajanja in posveti z zunanjim komisarjem Molotovim se vršijo dnevno, o njih uspehih pa prihajajo v svet samo ugibanja. Vendar se zdi, da bodo novi moskovski sklepi za vse ruske sosedje izredno važni.

□ Vodja angleških fašistov Mosley je bil poslan v koncentracijsko taborišče.

□ Nemci so zasedli Varšavo, ki se je predala pod častnimi pogoji, ki dovoljujejo poljskim oficirjem nošnjo sablje.

□ Nad Siegfriedovo črto je letela eskadrilja angleških letal, da fotografira nemške postojanke. Letala so letela 200 m nad zemljo in se vsa nepoškodovana vrnila.

□ V bivši poljski Ukrajini še vedno delijo veleposestniško zemljo. Vsak kmet je dobi 4—5 jutrov. (Trg. list)

□ Sovjetske čete so vkorakale v kitajsko provinco Singkjang (kitajski Turkestan). Rusija je imela tu že dalj časa precejšen političen vpliv. Singkjang meri 700.000 kv. km, a ima le 1,2 milijona prebivalcev. Iz Singkjanga držijo pota čez Himalaje v Indijo.

□ Italijanski zunanji minister Ciano je bil na obisku v Berlinu, kjer se je pogovaril o stališču Nemčije in Italije v novem položaju. Ustanovila se bo nova poljska država pod nemškim protektoratom brez tistih delov, ki jih ima Rusija in tistih delov, ki jih je imela Nemčija. Sklicali bodo evropsko konferenco, na kateri se bodo rešila vsa še vedno sporna vprašanja.

□ Čičaški kardinal Mundelein, ki je bil eden izmed kandidatov za papeški prestol, je umrl na kapi.

□ Sporočila o izgubah na eni in drugi strani že izhajajo. Nemci trdijo, da so v prvem mesecu vojne sestrelili 37 francoskih in 27 angleških letal. Francozi pa pravijo, da so oni izgubili le 8 letal, sestrelili pa da so jih že 24 nemških. Na zahodni fronti je padlo po francoskih cenitvah okoli 500—600 Nemcev, 2500 jih je ranjenih, do 200 pa ujetih. Na Poljskem so izgubili Nemci po svojih cenitvah le 15.000 mrtvih. Francozi pa sodijo, da jih je tam padlo najmanj 150.000 in da jih je 100.000 ranjenih.

□ Polemika o Knickerbockerjevi navedbi, da so vodilni nemški politiki spravili milijone v inozemstvo, še vedno traja. Nemci proglašajo vse te trditve kot podlo obrekovanje.

□ Rusija obnavlja novo trgovino z Anglijo? Švedski in norveški listi poročajo, da so dobile njihove ladje pozive ruskih izvoznikov, da odpremiijo les v Anglijo.

□ Italija zaenkrat še ne bo posredovala za mirovno konferenco med Francijo in Anglijo ter Nemčijo.

□ Na seji francoske vlade je izjavil ministrski predsednik Daladier, da bosta Francija in Anglija morebitne mirovne predloge proučili. Vendar pa smatrajo poučeni krogi, da imajo sedanja prizadevanja le malo izgledov za mir, ker si obe naziranjí močno nasprotujeta.

□ Mobilizacija sovjetske vojske zavzema vedno večji obseg, tako poročajo listi, ki ugibajo proti komu je ta mobilizacija namenjena.

□ »National Zeitung« iz Berlina ve povedati, da bo obiskal Molotov Hitlerja. Iz uradne strani se ta vest še ne potrjuje.

□ V soboto bo govoril Hitler, sodijo nekateri listi.

□ Portugalska se je priključila Angliji. Da se zavaruje svobodna plovsba po morjih, je stavila Angležem večje število svojih ladij na razpolago.

□ 1.155.000.000 dinarjev na dan stane vojna Anglijo. Za tekoče gospodarsko leto so celokupni stroški preračunani na 440 milijard din.

□ Turčija naj bi zaprla Angliji in Franciji vstop v Črno morje. Take so baje zahteve Sovjetov napram Turčiji.

Ali je sedanja bliskovita vojna uspela?

Še nekaj o vzrokih poljskega poraza

Važnost tega vprašanja

Na videz ga ni nedvoumnejšega potrdila vseh teorij o uspešnosti bliskovite vojne kakor primer Poljske. Niti en mesec niso potrebovale nemške čete za zrušitev države, ki je še pred nedavnim družila v svojih mejah 35 milijonov ljudi, ki je postavila na bojišče milijonsko armado, ki je bila, kakor so pripovedovali poljski listi in poljski radio sijajno opremljena. Culo se je celo, da bi bili Poljaki sami pripravljeni, da se branijo. Ta Poljska je imela sirovine in industrijo, imela je celo sama precejšnje množine nafte in vendar se je morala zrošiti pod zmagovitim nemškimi valjarji.

Zdi se, da je Poljska klonila samo pred ogromno premočjo, proti kateri je bil vsak odpor nemogoč in že v naprej obsojen na propast. Mnogi imenujejo poljski odpor lahkomišelnost preobčutnosti. In teoretično se sklanjajo nad mrličem ter ga secirajo in doganjajo vzroke njegove smrti; ki so na videz vendar tako jasni. Toda bilo bi napačno prepustiti sodbo o vzrokih poljskega poraza samo površni presoji, kajti vprašanje je mnogo pomembnejše, kakor se zdi na prvi pogled. Če je namreč propadla Poljska samo radi premoči Nemčije in brez vsakršne svoje krivde, oziroma, če je Poljska res vse stofila, kar se je dalo proti tej premoči storiti, ter je kljub vsemu padla, sledi iz tega kaj bridek nauk za vse male države: vdaj se takoj in brez odpora, če ti stavi kaka večja sila kakršne koli zahteve, kajti na ta način si prihraniš strahoten davek krvi. Zdi se, da je vredno vzroke poljske tragedije natančno preiskati, preden sprejmemo ta sklep, čeprav bi se pri tem komu njegove simpatije in njegovi ideali pričeli rušiti.

Duhovna pripravljenost

Preden izbruhne vojna, je nujno, da je država, oziroma njeni državljani na to vojno res pripravljena. In po dosedanjih teorijah je bila duhovna priprava še mnogo pomembnejša od materialne. Mnogo važnejše, so smatrali, če je vladal v državi borben in odločen duh, kakor če je bila država s topovi, stromicami in aeroplani dovolj opremljena. Prvo vprašanje, ki si ga torej hočemo postaviti je: Ali je bila Poljska na to vojno zadostno in pravično duhovno pripravljena?

Poročila, ki smo jih dobivali pred vojno iz Poljske — tudi »Edinost« jih je prišla — so kazala, da je poljski narod pripravljen. Odločnost Poljakov, da se branijo, je bila, tako so pričala poročila, na vrhuncu. Zdelo se je, da se poljski duševni odpor ne bo dal upogniti. In vesti, ki jih imamo z bojišča, nam to poljsko odločnost tudi v veliki meri dokazuje. Junaštvo posadk na Westerplatte, na poltoku Heli, pri Varšavi in Modlinu je res vredno vsega spoštovanja in je vzbudilo tudi pri sovražniku marsikako toplo izjavo. Poljaki so znani vojak. Toda vsa ta gnezda poljskega odpora so bila kljub vsemu le osamljena. Marsikje se je poljska vojska unaknila iz ugodnejših položajev kakor so bili naštet. In tu se zdi, da nismo daleč od resnice, če trdimo, da je brezprimeremu junaštvu na eni strani odgovarjala že marsikatera opustitev na drugi strani. Vzrok teh opustitev je bilo dejstvo, da se poljski vojak marsikedar ni točno zavedal, za kaj se je boril. Poljska vojska je bila polna ljudi, ki Poljske niso smatrali kot dobre materje, ampak kot mačeho in to iz narodnih pa tudi iz socialnih razlogov. O tem se je že mnogo pisalo, tudi »Edinost«, in se mi ne zdi potrebno, da se pri tem še nadalje ustavljam.

Narodna vzgoja

Poleg teh socialnih in političnih činitelj, ki soodločajo pri duševni usmerjenosti vsakega vojaka, je treba vzeti v obzir tudi splošno narodno vzgojo. Ali je bila ta vzgoja dovolj smotrna? Ali je storilo časopise in sploh vsi vzgojni činitelji, ali so storili svojo dolžnost? Tudi na to vprašanje ne moremo odgovoriti brezpogojno pritrdilno. Res je, časopisi so v zadnjih mesecih pred vojno uspešno delali in gradili na poljski samozavesti, saj so nekateri časopisi v tem nevarnost pretiravali, ko so govorili o »pohodu nad Berlin«. Toda ta usmerjenost poljskih časopisov je bila kaj kratkotrajna. V dvajsetih letih poljske samostojnosti so usmerili časopisi svoje delo v povsem drugo stran. Časopisi so tedaj še eno leto pred vojno veličali svojega kesnejšega nasprotnika. Naštevati so njegove prednosti in dokazovali njegovo veliko moč. V vseh listih so slavili vojaški pa tudi so-

cialni ustroj tistega svojega sovražnika, o katerem so pozneje razpravljali že na neresne načine, ko so dokazovali njegovo šibkost in notranjo nesposobnost. — Glavni sovražnik Poljske je bil po poročanju poljskih časopisov vsa leta na vzhodni strani. Proti vzhodu so gradili Poljaki svojo »Maginotovo linijo« ne toliko iz železa kot iz časopisnega papirja. In nenadoma so morali fronte menjati. Bivši sovražnik bi jim moral nenadoma nuditi pomoč zoper bivšega prijatelja. Takih miselnih akrobacij preprosto človek ne prenese brez škode za svoje neizpremenljivo prepričanje.

Vojaška vprašanja

Šele, ko smo si odgovorili na ta vprašanja, ki se tičejo človeka, ki je po mnenju znanega branitelja Madrida tudi v tej vojni odločen, si lahko stavimo nekaj strateških vprašanj. Ali so si Poljaki izbrali pravi čas za vojno? Tu moramo takoj pribiti, da si Poljaki sploh niso izbirali. Pustili so sovražniku vso iniciativo. Nemci so udarili, ko so bili sami popolnoma pripravljeni in ko so pripravili javnost tudi duhovno na svoj pohod. Drugo vprašanje, ki je s tem v zvezi je vprašanje zaveznikov. Ali so si Poljaki dobro izbrali zaveznike? So nekateri, ki Poljakom očitajo, da se niso že v septembru postavili odločno na stran CSR. Kajti združena CSR in Poljaki bi zmogli več kakor sama Poljska. In če so se že Poljaki odločili, da se postavijo v bran za vsako ceno in če so se res branili brez vsakršne pomoči, saj je niso v vsej vojni imeli, bi bil uspeh tedaj pač verjetnejši kakor danes. Poleg tega pa bi imeli te-

daj na svoji južni meji mesto izhodišča za sovražno armado, varno krito zaledje. In če odgovarjajo resnici tiste vesti, ki poročajo o tem, da bi bili Bela Rusija in Ukrajina cena za rusko zavezništvo, ki je bilo tedaj bolj kakor danes možno, saj Angleži sami priznavajo, da so z monarhskim mirom odbili pomoč Sovjetske Rusije, bi bili izgledi za uspešen odpor še verjetnejši.

Tudi sam način bojevanja je imel iz vojaškega stališča mnogo tehničnih napak. Tako vsaj sodijo strategji. Se danes na pr. ni jasno, ali je imela Poljska namen se braniti na svojih res predolgi mejah, ali pa na skrčeni mejl. Če se je hotela braniti na mejah, bi morala te meje tudi pošteno utrditi. Pravijo, da takih utrjenih trdnjav na nemško-poljski meji skoro sploh ni bilo. Utrjene so bile le stare avstrijske trdnjave v sredini Poljske. Te trdnjave bi se dale braniti. Varšava sama to dokazuje. Toda zato je bilo treba odločitve. Umik armad iz že odrezanih pokrajin se je vršil ne le prepočasi ampak tudi prepozno. To se da psihološko sicer razumeti, ker se je težko unaknil iz položajev, ki se morda še dajo braniti. Tedaj, ko so poljske oddaine postaje poročale, da se poljske čete umikajo na drugo obrambno črto, so jo Nemci že prekoračili. Posebno pa je začudila ves svet vest, da poljska glavna sila še sploh ni dotaknjena in to tedaj, ko so imeli Nemci že večji del Poljske zaseden.

Tehnična premoč

Seveda moramo upoštevati tudi tehnično premoč nemške armade. Vendar pa ta tehnična premoč ne bi morala biti tako

velika, če bi poljski vojaški krogi smotrno delali na izpopolnitvi vojaškega materiala. Nekateri sodijo, da so se poljski generali mnogo preveč zanašali na znamenito poljsko konjenico, ki se je v bojih z boljševoiki tako izkazala. Niso pa pri tem pomislili, da je bil to vendarle čisto drugačen čas in da so se tedaj borili na povsem drugem terenu.

Neugodne prilike

Gotovo je bilo pa tudi mnogo dejstev, ki so bila Poljakom že sama po sebi neugodna, ne da bi jih bili sami zakrivali. To je predvsem odprto ozemlje in ugodno vreme, ki je omogočilo motoriziranim oddelkom naglo prodiranje. Poleg tega poročajo danes časopisi, da so Angleži Poljakom strogo naročili, da ne napadajo nemškega zaledja. Poljska letala so bila torej prisiljena zgolj na obrambo, ki je prav v zraku težja od napadanja. Nemška letala so lahko vsa napadala in so že zgodaj uničila marsikatero važno križišče, kar je otežkočalo premikanje čet. O teh križiščih, kakor tudi o samem premikanju čet so bili Nemci po svoji obvestilni službi, ki ji Poljaki niso znali postaviti sposobnih delavcev na svoji strani nasproti, sijajno obveščeni.

Uspeh Nemcev na Poljskem torej nikakor ne gre pripisovati zgolj tehnični in številčni premoči, ampak mnogim poljskim napakam kakor tudi višjim slamm. 22 dnevna obramba Varšave v najtežjih priključkih brez najprimitivnejših pripomočkov nam daje zadosten dokaz, da tudi v sedanji vojni odločuje posamezni vojak, ki ve za kaj se bori in seveda sposobno vodstvo, ki si zna dane prilike preusmeriti v svojo korist in izkoristiti vse, kar mu nudi položaj. Poljski poraz pada na 25-letnico bitke pri Ceru, ko so zmagali Srbi v še ostrejšem nesorazmerju vojaških sil...

SIRITE „EDINOST“

KULTURNA OBZORJA IN FILMSKI TRAK

Dve dvajsetletnici

Jubilej slovenske univerze in mariborskega gledališča

Med bistvenimi znaki, ki označujejo kako ljudstvo kot narod, ni niti univerza niti gledališče. In vendar si v današnjem kotlu kulturnih in političnih vplivnih področij težko predstavljamo, da bi se kak narod uveljavil ali vsaj obdržal brez teh dveh temeljev kulturnega življenja. Ko se spominjamo ustanovitve slovenske univerze in obmejnega slovenskega gledališča, si moramo vedno znova in znova poklicati v zavest neizmerno pomembnost obeh ustanov za naš narodni obstoj. In čeprav Slovenci ne znamo proslavljati svojih jubilejev na bog ve kako slovesen in svečan način, ter so vse naše proslave le skromni domači, skoro bi rekli družinski prazniki, je nujno potrebno, da ti dve naši ustanovi gojimo in negujemo z vsemi svojimi silami. Majhen narod ima v tekmi narodov težje stališče kakor veliki narodi, kajti kultura se meri samo po absolutnih merilih, ne pa relativno po številu prebivalstva in po gmočni moči kakega naroda! Edini način, da dosežemo čim večji vzpon narodnih sil, je vzbujanje zanimanja in tvornega sodelovanja v vseh narodnih slojih. Misel o velikem pomenu našega gledališča in naše univerze mora prodrati v slehrno slovensko kočo in v vsak slovenski industrijski obrat.

Treba nam je torej, da prepričamo slehrnega Slovenca, da so te kulturne ustanove potrebne njemu prav tako kakor jim je potreben on, oziroma njegova pomoč in njegovo sodelovanje. Te ustanove pa morajo nuditi vsakomur čim več ter ne smejo biti namenjene le ozkemu krogu »višjih« ljudi. Izobrazba, tudi najvišja, mora biti kakor tudi vse kulturno življenje dostopno vsakemu željnemu in sposobnemu Slovencu.

Ob dvajsetletnici slovenske univerze ji ne želimo zgolj tistih gmočnih sredstev, ki so pogoj za njen obstoj in njeno rast, ampak tudi tiste duhovne osnove, iz katerih črpa univerza svojo moč: svobodo znanstvenega raziskovanja brez vsakršnih utesnjujočih ozirov. Iste želje glede gmočnega izboljšanja in čim večje duhovne sproščenosti, ki je pogoj umetniškega dela, pa spremljajo tudi naše gledališče.

Ukrajinci v boju za svoj jezik

Neštete sile se skriva 40 milijonski ukrajinski narod, ki mu je leta 981. razbil državo Čingiskan, mongolski glavar. Od tedaj je bila Ukrajina neštetočrat pomandrana in razdeljevana.

»Ukrajincem je zagotovljena svoboda

tska in tiskarstva. V Kijevu in še v enem mestu naj se ustanovi univerza, po vsej Ukrajini pa ljudske in srednje šole.« Take pravice je izsilil ukrajinski hetman Vyhovskij leta 1658. od Poljakov. Toda imperijalizem carske Rusije in plemiške Poljske je iskal svoje ravnotežje in se drgnil na Ukrajini. Pripadla je Rusiji. — 1720. leta je bila prepovedana uporaba ukrajinskega jezika povsod razen v cerkvenih spisih. V Rusiji se pod silnim pritiskom ni mogla razviti ukrajinska literatura. Toda Gogolj, Koroljenko, Kovalevskij in še drugi so purificirani Ukrajinci! Še leta 1904. je bil dovoljen tisk novega testameta v ukrajinskem jeziku. Toda že preje so imeli Ukrajinci svoj illegalen, tajno razširjan tisk, ki je prihajal preko meje iz avstrijskega dela Ukrajine, iz Galicije. Ta tisk je bil skrajno revolucionaren in zato moremo razumeti, zakaj je bila pri Ukrajincih njih borba za jezik vedno tesno povezana z borbo za socialno in narodno svobodo. Taras Ševčenko n. pr. je bil član tajne organizacije »Bratstvo«, ki je bila ustanovljena v Kijevu l. 1846.

V Galiciji je bilo pod volivom meščansko - demokratičnih in delavskih gibanj več svobode in tako je izšlo leta 1880. v

Koristna gospodarska izdanja

»ORIS ZADRUŽNIŠTVA«. Spisal ravnatelj Fran Trček. Tretja popolnena izdaja. Založila Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani. 1939. Cena din 10.—, po pošti in v knjigarnah din 12.—.

Po treh letih že tretja izdaja, je najboljši dokaz, kako je bil ta »zadružni abecednik« potreben! Prvi izdaji sta bili hitro razprodani. Medtem je izšel novi zadružni zakon. Zato je bilo treba knjigo predelati, odnosno popolniti, da ustreza novim zakonitim zahtevam. Knjiga obsega zdaj 145 strani. Njena vsebina je razdeljena v 4 glavna poglavja: A. Razvoj zadružništva in njegova načela. — B. Ustroj in delovanje zadrug. — C. Delovanje posameznih vrst zadrug. — Č. Kratak pregled slovenskega zadružništva. — Ne dvomimo, da bodo naši vrli zadružniki pridno segali po dobri knjigi, tem bolj, ker jo je spisal priznani zadružni strokovnjak na osnovi lastnih izkušenj iz svojega mnogoletnega delovanja v našem zadružništvu, ki je bilo že tolikokrat v težkih preizkušnjah.

O tej priložnosti omenimo mimogrede tole: Pravo kmečko posojilništvo se danes premalo upošteva. Mislimo namreč na kmečko posojilnico ali rajfajzenovko (Raiffeisen), ki smo jo še pred nekoliko desetletji upravičeno postavljali na prvo mesto pri pospeševanju kmečkega kreditnega gospodarstva. Glej

GOSPODARSKE VESTI

* Trgovinska pogodba s Holandijo, ki je potekla konec septembra, je bila podaljšana za eno leto. Medtem bodo pripravljali tla za sklenitev nove pogodbe med Holandijo in Jugoslavijo.

Lvovu (tedaj Lembergu) »Dilo«, dnevnik v ukrajiniščini. Naslednje leto je bilo ustanovljeno društvo »Prosveta«.

To prosvetno delo je bilo prekinjeno s svetovno vojno. Po veliki vojni pa je bila razdeljena Ukrajina med Poljsko, Romunijo, Madžarsko in Čehoslovaško, večji del pa se je z dogovorom med Leninom in Rakovskim priključil kot samostojna republika SSSR (Zvezi sovjetskih socialističnih republik).

V romunskem delu Ukrajine, v Besarabiji, živi okoli 1 milijon Ukrajincev. Kakor beremo, jim je romunska vlada še-je zdaj dovolila uporabo njih jezika v šolah! Poljska je obljubila ob ustanovitvi, da bo dala Ukrajincem avtonomijo. Toda od leta 1921.—1925. je obstojala v Lvovu (tj. na!) ukrajinska univerza in ob njenem odkritju so bili obsojeni profesorji in studentje radi veleizdaje! Le nekaj let je bilo dovoljeno delo »Prosveti«, ki je naglo ustanovila 83 društev po mestih in 2500 bralnic po vaseh. Toda krvava leta od 1930, naprej so uničila vse pridobljene pravice in prostori »Prosvete« v Lvovu so bil le še ruševine.

Edino Ukrajinci v Rusiji so razviti svoj narodno književnost. Tem so bili zdaj priključeni tudi Ukrajinci bivše Poljske in »gumb« se je prišil na suknjo. —ski.

med drugim Zmajčevu knjizico »Kmečka posojilnica« iz leta 1907. Zdaj pa jo neki ljudje očitno zapostavljajo in odvirajo. Na vsak način je treba pojasniti, zakaj se to dogaja, in dokazati, da li je prava kmečka posojilnica morda res kriva poslabšanju kreditnih razmer v našem kmečkem gospodarstvu, kar bi mogel biti razlog za današnje zanemarjanje nekdanj toliko priporočanega kmečkega posojilništva po Raiffeisenu. To seveda ni mogla biti naloga Trčkovega dela. Uglednemu piscu knjige »Oris zadružništva« bi bili hvaležni za priložnostni odziv tu dani pobudi, ker je baš tudi on med prvimi poklican za to.

»MALI GOSPODAR«, glasilo Osrednjega društva rejcev malih živali za Slovenijo v Ljubljani. Uredništvo in uprava: Ljubljana, Gajeva ulica 9. Urednik: Leopold Paljk. Naročnina: za člane društva din 25.—, za nečlane din 32.—. Mesečnik »Mali gospodar« je odličen strokovni list za rejce malih živali, ki skuša zajeti vse življenje in delovanje zlasti revnejših slojev, to je malih posestnikov, obrtnikov in delavcev. Vsebinska propagandna številke od 1. septembra t. l. je izredno bogata. List je lepo opremljen in prinaša tudi dobre slike. Naj bi ga imel vsak napredni rejec malih živali!

* Vinogradniki iz Ljutomera so priredili v nedeljo, 1. okt. v Zavratnikovem hotelu zborovanje, na katerem so določili letošnje vinske cene in zavzeli stališče do novega viničarskega reda.

SKRBI ZA »EDINOST«!

Otvacitev

novе modne in konfekcijske trgovine

„Lama“

Maribor, Jurčičeva ulica 4

V ponedeljek dne 2. oktobra 1939

Vabimo Vas na brezobvezen ogled trgovine. Vodili bomo volno, ročna dela, nogavice, pletenine, perilo za dame in gospode, plašče, obleke, klobuke itd. po solidnih cenah.

Priporočamo se in jamčimo za solidno postrežbo.

„Lama“, Jurčičeva ul. 4

GOSPODARSTVO - ZA ŽENO IN DOM

Kmetovalcem v vednost!

„Na zeleno“ sklenjene prodaje kmet. proizvodov so neveljavne

Hude stiske tarejo našega kmeta že ves čas od vojne sem, posebno pa še od l. 1930, ko je agrarno krizo še poostrišla splošna gospodarska kriza. Cela vrsta izkoriščevalcev kmetijskega dela in kmetijskega stanu sploh skuša to stisko izkoristiti in si na kmetov račun kopičiti bogastva. Stiska, v kateri se nahaja naš kmet, ki vedno teže pride do gotovega denarja, zlasti, ko mu je ponesrečeno izvedena kmetijska zaščita vzela še vsak kredit, pride do izraza posebno na jesen ob pospravljanju kmetijskih pridelkov. Kmet, ki rabi nujno denar za davke, za preskrbo čez zimo z obleko, obutvijo in podobno, ne v zadnji meri tudi za odplačilo obrokov kmetijskih dolgov po uredbi o zaščiti kmetov, je prisiljen prodajati svoje pridelke takoj in ne more čakati, da se razčisti položaj na svetovnih in domačih trgih, da bi izbral konjunkturo in prodal po višjih cenah, ki se uveljavijo po navadi šele v daljšem razdobju po žetvi, trgatvi in jesenskem pospravljanju. Še huje se dogaja. Kmetje prodajajo celo »na zeleno«, to je, ko še pridelki niti zreli niso, se oglašijo prekupčevalci, ki zvenklajo z denarjem v žepih in mamijo kmeta, ki je tako-le pred jesenjo najbolj brez denarja, da naj prodaja pridelke kar počez, kolikor ga bo za določeno ceno, katere del mu plača ta prekupčevalec takoj. Premnogi kmet se pusti premamiti, vzame tiste borne krajcarje, jeseni pa ugotovi, da je prodal pol zastonj, in da je delal v zgboto celo leto in da bo sedaj v še večji stiski kakor je bil prej le zadnje mesece pred žetvijo in pospravljanjem pridelkov.

Takih prekupčevalcev, ki brezvestno izrabljajo stisko našega kmeta, je iz leta v leto več, kmet si pa ne zna in ne more sam pomagati. In vendar velja že od jeseni l. 1931. pri nas zakon, ki proglašja vse take prodaje »na zeleno« za neveljavne in nične, ker so proti temu zakonu.

Oglejmo si na kratko njegove določbe. V svojem prvem paragrafu določa, da sme poljedelec, ki je prodal svoje kmetijske proizvode pred žetvijo, odstopiti od pogodbe, če je še ni izpolnil. Vrniti mora kupcu le to, kar je prejel od njega v denarju, in mu plačati tudi zakonite obresti od prejetega zneska. Ni pa dolžan povrniti kupcu škodo, ki je temu nastala radi odstopa od pogodbe in tudi ne skesnino, če se je tudi dogovorila za

slučaj odstopa. Vse to bi bil kmetovalec dolžan plačati po določbah občega državlanskega zakonika, ta izjemni zakon o prodaji kmetijskih proizvodov na zeleno pa ga ravno osvobodi vseh teh obvez in mu nalaga le povračilo prejetega denarja in nič drugega, kadar odstopi od take pogodbe. V paragrafu šestem pa določa zakon, kaj je prodaja »na zeleno«, s tem da pove, kaj ni taka prodaja. Če se prodajo že zreli vinogradni ali sadjarski proizvodi, to ni prodaja na zeleno. Zrelo grozdje in sadje se torej prodajo lahko tudi neobrano. To je izjemna določba, ki ne velja za druge vrste pridelkov, t. j. poljske pridelke. Ti se tudi zreli pa še neobrani ne morejo veljavno prodati. Kmet tako prodajo vedno lahko razdere. Ravno tako prodajo nezrelega sadja in grozdja.

Postopek pri razveljavitvi pogodb pa je sledeč. Kmet, ki hoče razdreti tako pogodbo, izjavi to ustno na zapisnik pri sodišču svojega kraja, če pa tam ni sodišča, pa tudi lahko na okrajnem glavarstvu (sresko načelstvo) ali njegovi izpostavi. To pa mora storiti pred potekom roka, ki je določen v pogodbi, ki jo je sklenil o prodaji na zeleno, za izpolnitve pogodbe. Če se je torej zavezal dobaviti prodane pridelke do oktobra, mora javiti svojo namero da odstopi od pogodbe, najkasneje do zadnjega septembra. To stori lahko tudi s pismeno vlogo na sodišče. Obenem mora na sodišču tudi položiti znesek, ki ga je že prejel od kupca na račun prodaje s pripadajočimi zak. obrestmi. Nato sodišče pozove kupca, da ta denar dvigne. To velja tudi, če se prodaja »na zeleno« skriva pod kako drugo pogodbo (pogodba na videz). Tudi te sodišče na predlog kmeta-prodajalca lahko razveljavi. Če kupec ne prizna, da gre za prodajo na zeleno pri taki navidezni pogodbi, nastane pravda pred rednim sodiščem. Kadar je spor o datumu pogodbe, ali je bila sklenjena pred žetvijo ali po nji, ali ko je bilo sadje in grozdje še zeleno ali že zrelo, mora kupec z javno listino dokazati datum, ki ga zatrjuje. Dokazovati mora, da ne gre za prodajo na zeleno, torej kupec, ne kmet, ki postavi samo tako trditve, ki jo mora kupec nato ovreči. To je tudi velika olajšava za kmeta. Pravica, ki jih daje kmetu ta zakon, se kmet ne more v pogodbi odpuševati.

To so določbe tega za kmete prevažnega zakona, ki jih objavljamo, da se bodo kmetje znali v takih slučajih osvoboditi za nje neugodnih pogodb.

Krajger Vito.

Se bolje pa je, če jih kuhamo v krušni peči. Ko je češpljevec tako gost, da žlica v njem stoji, je gotov. Se vročega ga dobro stlačimo v lončene posode, da ne bo vmes zraka, ker sicer lahko prične plesniti. Čez par dni, ko se je češpljevec dobro sesedel in ohladil, ga zalijemo s toplim lojem, ki ga dobimo pri mesarju ako ga nimamo doma. Ko se loj strdi, zavezemo lonce s pergamentom, celofanom ali mehurjem, ovijemo cele lonce v navadni papir in shranimo na suh in temen prostor. Na ta način pripravljen in pravilno shranjen češpljevec se drži več let.

Drugi način uporabe sliv je sušenje. Zadnje čase je prišlo sušenje sadja nekam iz navade, kar je pa jako pogrešno. Naše babice so znale suho sadje bolj ceniti od nas. Imele so ga vedno na zalogi, kuhale pozimi otrokom sok, jim dajale suho sadje pozimi v šolo za južino, pekle sadni kruh in postavljale pri kosilu na mizo kompot. Tudi letos se lotite z vso vmeno sušenja sliv, kakor seveda tudi drugega sadja. Celo država podpira sušenje sadja s tem, da je po raznih kra-

jih dala zgraditi okoli 300 sušilnic. Vsaka seveda ne moremo biti deležni teh sušilnic, toda imamo naše krušne peči, ki so se že v davnih časih izkazale kot jako dobre sušilnice. Da bolj izkoristimo prostor v peči, postavimo vanjo železna stojala, na ta pa lese s slivami. Za sušenje jemljimo čimbolj zrele češplje, ker bodo potem suhe tembolj sladke. Pečlje jim odstranimo. Na vsako leso naložimo lahko dve plasti sliv. Najboljši izdelek dobimo, če sušimo s toplomerom v roki. Prvotna toplina naj bo 60 stopinj Celzija, ko pa se kožica sliv nagrbanči, lahko zvišamo na 80 stopinj. Po treh urah lese izmenjamo (zgornje dol, spodnje gor). Nato sušimo še 3 ure, potem pa postavimo lese na sonce ali suh zrak in jih sušimo 6 ur, pozneje pa zopet v peči 6 ur. Zadnjih 6 ur jih preobračamo. Nato so suhe. Raztresemo jih na podu ali drugem primernem prostoru ter jih pustimo tako teden dni, nato jih šele lahko shranimo v skrinjo, vrečo ali drug zanje določen prostor. Istočasno lahko sušimo dve partiji sliv. Ko so ene na zraku, so lahko druge v peči.

KUHINJA

Obarna juha iz telečjih kosti. Telečje ali tudi kurje kosti drobno sesekaj ter deni v mast, v kateri si sprazila nekoliko čebule. Ko so kosti rumenkaste, potresi pri strani 2-3 žlice moke, premešaj in zalij s 2 1/2 l juhe. Prideni koreninico peteršilja, korenja, vršičke majerona, košček limonove lupine in za nožev vrh muškatega oreščka. To naj vre počasi 1 1/2 ure. Juho potem precedi ter okisaj z limonovim sokom. Meso od kosti zreži ter deni v juho. Ko jo daš na mizo, dodaj na koščke zrezane in oprazene zemlje.

Star petelin ali kokoš kakor divjačina. Osnaži in dobro operi starega petelina, položi ga v prostorno posodo in vlij nanj vrelo kvašo, h kateri si prilila malo vina. V njej ga pusti eden do dva dni. Nato ga napolni in prav gosto pretakni s prekajeno slanino. Potem ga položi v globoko kozico ali lonc, prideni mu žlico masti ter malo zelenjave in dišave, kakršne se devajo h kvaši. V kozico prilij še malo kvaše, potem ga dobro pokrij. Pari naj se približno dve uri. Nato deni petelina v dolgo ponev in ga postavi za nekaj

časa v pečico. Ko je rumen, ga potresi z moko, in ko ta malo zarumeni, ga polij s kvašo. Če nekaj časa še z juho ali tudi s kvašo. Ko dobro prevre, razreži petelina. Koščke pa lepo na krožnik zloži, da je kakor cel, in precedi nanj omako. Okrog naloži pečena krompirja in daj s solato na mizo.

Praktični nasveti

Zelen peteršilj za zimo. Zelen peteršilj moreš imeti vso zimo doma, če odbereš jeseni nekaj boljših peteršiljevih korenin ter jih vsadiš v lonc ali zabojček. Drži lonc na zravnem prostoru ter peteršilj od časa do časa zalij.

Kdaj naj se spravi zelena pod streho? S pospravljanjem zelene naj se prične, kakor hitro se vpognejo zunanji listi k tlom. Izkopljejo naj se rastline z lopato, korenin držača se zemlja naj se odstrani, odstranijo naj se pa tudi spodnji listi in stranske korenine. Pustijo naj se le notranji listi ali tako zvane srce, kajti, če se to odstrani, začne koren gniti. Tako očiščene rastline naj se nato da do v vlažen pesek v kaki kleti.

DOPISI

MURSKA SOBOTA

Fantje in dekleta iz D. Bistrice so 30. sept. t. l. zvečer priredili v tukajšnjem Sokolskem domu Golarjevo komedijo »Vdova Rošinka«. Z igrjo so želi po podeželskih odrih velike uspehe, zato so se odločili tudi za prireditev v mestu. Igrja je moralno dobro uspela, predvsem ker ji je prisostvovalo dobršno število okoliških kmetijskih fantov in deklet. — Igralci — razen režiserja Godine, katerega igra je najbolj ugajala — so bili sami kmetijski fantje in dekleta, zato in pa zaradi truda, ki so ga v stvar vložili, so bili od strani publike simpatično sprejeti.

Igrja v okolici. Kmetijski fantje in dekleta iz Nemsčevca in Markišavca, dveh okoliških vasi, kjer se snuje društvo KFID, priredijo 8. okt. t. l. na dvorišču gostilničarja Kumin Franca v Markišavcih ljudsko igro M. Komanove »Prisega o polnočici«. — Po igri, za katero

Prodajam kolo

za 250.— din

Lojze Skofljanc, Ljubljana
Janševa ulica št. 13

Izkoristite obilno letino sliv vsestransko

Ne izkaže se vsaka jesen v pogledu sliv tako, kakor letošnja. Na trgu mima-jo nikakšne cene, a doma jih je preveč. Slivove juhe, kompoti, pogače in štrukliji so na dnevnem redu. Ogromne množine sliv se vlagajo v sode za poznejšo slivovko. Toda mnogokje tudi posode že zmanjkuje, ker treba je je še pustiti za vino, katerega bo letos tudi mnogo. Slive leže okoli, pod drevjem, kakor na kupih in se kvarijo. To je pa tudi pri najobilnejših letinah nepotrebno, ker se dajo slive koristno uporabiti na drug na-

čin, tako da bomo obilni blagoslov čutili vse leto.

Kdo ne pozna dobrega češpljevca (mezge ali marmelade)? Čez vse leto nam bo dobrodošla pri kuhi in pečenju, namazana na kruh pa bo otrokom dobra in tečna južina. Ne bojte se stroškov za sladkor, tudi brez sladkorja lahko napravimo češpljevec, ki se bo jako dobro držal, pred uporabo pa manjšim količinam po želji, okusu in potrebi dodamo sladkor, ali pa tudi ne.

Češplje razpolovimo, odstranimo jim koščice ter jih kuhamo v širokih lončnih posodah tako dolgo, da voda izhlapi. Pristavimo jih lahko na štedilnik večkrat, kolikokrat pač kurimo za dnevno kuho.